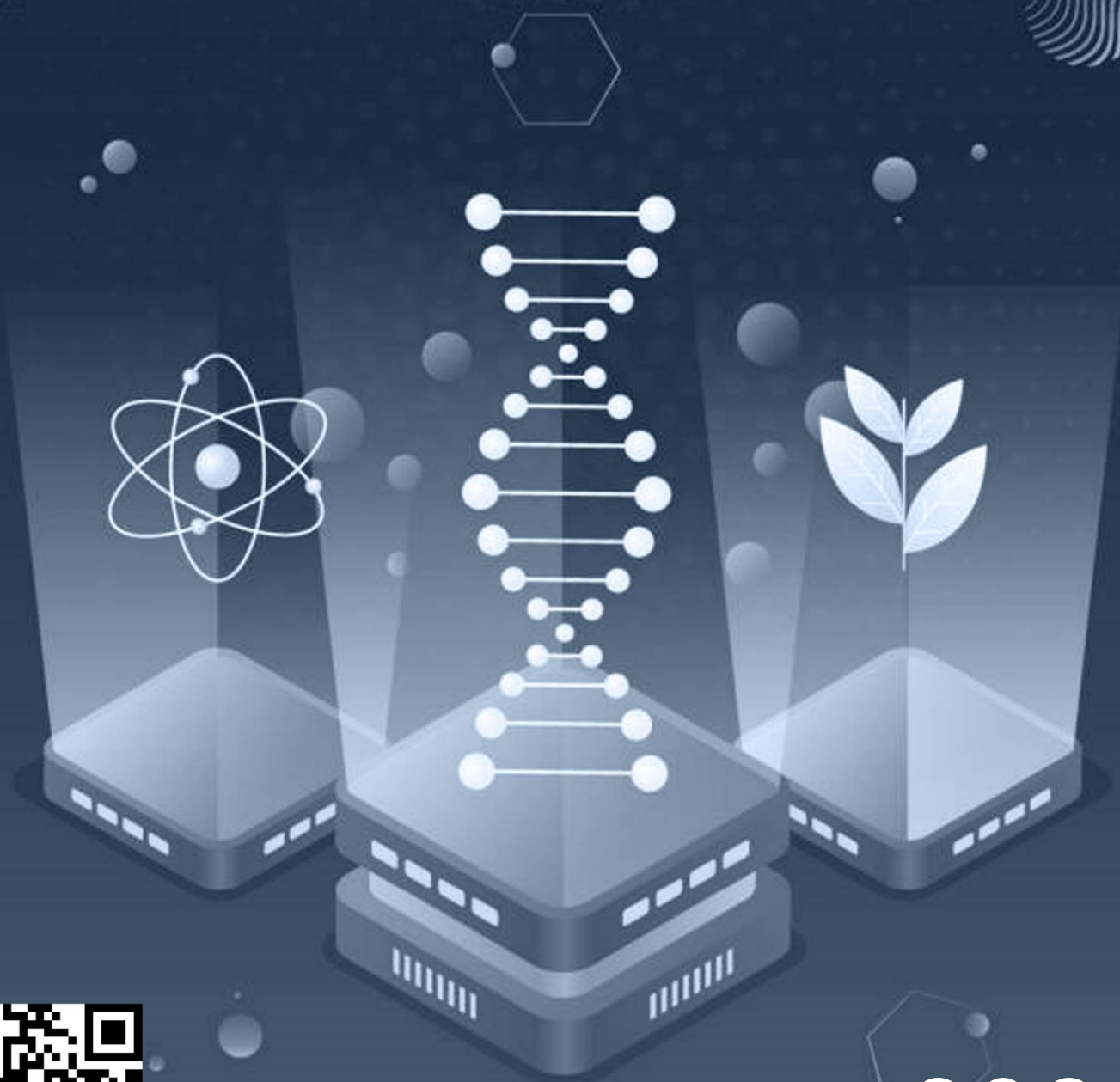

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4, Issue 1 **2026**

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 1 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 4, HOMEP 1

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 4, ISSUE 1

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MA'MUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№1 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-1>

Бош муҳаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош муҳаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun
Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации
основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением
№ 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

TARIX

1. **Toʻshpolatov Bekzod Shuxratovich, Ganiyeva Nafisa Rustamkulovna**
ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА АЁЛЛАРНИНГ ЎРНИ ВА ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ:
ХАЛҚАРО ЁНДАШУВЛАР ВА ЎЗБЕКИСТОН ТАЖРИБАСИ ТАҲЛИЛИ.....7
2. **Bekzod Toshpolatov, Nafisa Ganiyeva**
ENSURING GENDER BALANCE IN THE EDUCATION AND SCIENCE SYSTEM: THE
STRATEGIC ROLE OF WOMEN'S PARTICIPATION AND THE EXPERIENCE OF
UZBEKISTAN.....11
3. **Sharopova Nigora Akbarovna**
UMUMTA'LIM MAKTABLARI TIZIMIDA IXTISOSLASHGAN MAKTAB-INTERNATLARI
FAOLIYATI (O'ZBEKISTON JANUBIY VILOYATLARI MISOLIDA).....15
4. **Boboqulov Lochinbek Zikir o'g'li**
ANTI-K VA ILK O'RTA ASRLARDA SO'G'D VA XITOIY MADANIY ALOQALARI.....19
5. **Bekimbetov Bahodir Mirzabaevich**
XX ASRNIH IKKINCHI YRMIIDA ILMIIY MUHOZARALARDA OROL DENGIZI
MUAMMOSI: INKIROZ, OGOHLANTIIRISHLAR VA HAL QILISH IULLARI.....23
6. **Abdullayev Timur Pulatovich, Sapayeva Sadoqat Odilbekovna**
MEHNAT MIGRATSIYASI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....28
7. **Abdullayev Timur Pulatovich., Jabbarov Avazbek Adxambek o'g'li.**
MEHNAT MIGRATSIYASI VA MILLIY IDENTITET.....34
8. **Baxtiyarov Sirojbek Ilxombek o'g'li.**
QADIMGI XORAZMDA URBANIZATSIYA JARAYONLARINING RIVOJIDA SAVDO
YO'LLARINING O'RNI.....40
9. **Tadjiyeva Nargiza Djumabayevna.**
XORAZM VILOYATI IJTIMOII-IQTISODII HAYOTIDA TATAR DIASPORASINING TUTGAN
O'RNI.....44

FILOLOGIYA

1. **Sultanova Fazilat, Ro'ziyeva Muhayyo Erkinovna**
MODERN PEDAGOGICAL APPROACHES TO TEACHING FOREIGN LANGUAGES (ENGLISH
LANGUAGE): A COMPETENCY-BASED PERSPECTIVE.....48
2. **Qo'shnazarova Mehribon Qo'zibayevna**
XORAZM TARIXNAVISLIK MAKTABI ASARLARIDA KASB-HUNAR LEKSIKASINING
SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI.....52
3. **Ro'zimova Dildora Khujaakhmedovna**
THE THEORY OF PROJECT BASED LEARNING IN TESOL.....57

IQTISOD

1. **Pirnafasov Sarvar Bardiboyevich, Sattarova Mahfuza Dilshodbekovna**
YASHIRIN IQTISODIIOTNING MINTAQA IQTISODII O'SISHIGA SALBIY TA'SIRLARINI
BARTARAF QILISH.....61

2. Egamberdiev Egamberdi

THE ROLE OF INTEGRATED DIGITAL MARKETING STRATEGIES IN ENHANCING SME COMPETITIVENESS IN UZBEKISTAN.....65

3. Matkarimov Mansur Maksudovich

O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHNING IQTISODIY-SIYOSIY TAHLILI....69

PEDAGOGIKA VA ANIQ FANLAR

1. Yuldosheva Sabohat Norimon qizi

GEOMETRIK ISBOTLASHDA DEDUKTIV–INDUKTIV YONDASHUVLARNING UYG‘UNLASHUVI.....75

FALSAFA

1. Майлиев Азамат Фарходович

ЁШЛАР ТАФАККУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ВА НАНОТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ ЎРНИ.....78

UDK: 314.74(575.1:430)

Abdullayev Timur PulatovichMa'mun universiteti dotsent.
mustaqil izlanuvchi.**Sapayeva Sadoqat Odilbekovna**Ma'mun universiteti magistranti
<https://orcid.org/0000-0003-4037-7876>
E-mail:timurabdullaev4466@gmail.com
E-mail:sapayevasadokat1989@gmail.com**MEHNAT MIGRATSIYASI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA O'ZBEKISTON
TAJRIBASI**<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.18519526>

Annotatsiya Ushbu maqolada mehnat migratsiyasining nazariy yondashuvlari (push–pull, inson kapitali va tarmoq nazariyalari) hamda O'zbekistondagi hozirgi holati empirik-statistik ma'lumotlar asosida yoritildi. Jahon banki va milliy manbalar kesimida migrant oqimlarining asosiy yo'nalishlari, remittanslar dinamikasi va tarkibiy xususiyatlari tahlil qilindi. Natijalar migratsiya iqtisodiy barqarorlikka sezilarli hissa qo'shishini, biroq ijtimoiy xatarlar va bir bozordan qaramlikni kuchaytirishini ko'rsatadi. Maqolada boshqaruv uchun diversifikatsiya tayyorlash va reintegratsiya bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: mehnat migratsiyasi, tashqi migratsiya, remittanslar, migrant oqimlari, O'zbekiston, push–pull.

**ТРУДОВАЯ МИГРАЦИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ОПЫТ
УЗБЕКИСТАНА**

Аннотация В статье раскрываются теоретические подходы к трудовой миграции (push–pull, человеческий капитал, сетевые эффекты) и анализируется современная ситуация в Узбекистане на основе эмпирических данных. По материалам Всемирного банка и национальной статистики рассмотрены направления миграционных потоков, динамика и структура денежных переводов. Показано, что миграция поддерживает доходы домохозяйств и макроустойчивость, но усиливает социальные риски и зависимость от одного рынка труда. Предложены меры: диверсификация стран трудоустройства, подготовка перед выездом и программы реинтеграции.

Ключевые слова: трудовая миграция, внешняя миграция, денежные переводы, миграционные потоки, Узбекистан, занятость.

LABOR MIGRATION: THEORETICAL APPROACHES AND THE EXPERIENCE OF UZBEKISTAN

Annotation This article reviews key theories of labor migration (push–pull, human capital, and network effects) and examines Uzbekistan's recent patterns using empirical statistics. Using World Bank and national sources, it analyzes destination structure, remittance dynamics, and key drivers of outflows. Results show that migration supports household welfare and macroeconomic stability, yet increases social vulnerabilities and dependence on a single host labor market. The paper suggests measures to diversify destinations, strengthen skills before departure, and support reintegration of returnees at home.

Keywords: labor migration, external migration, remittances, migration flows, Uzbekistan, labor market

Kirish

Mehnat migratsiyasi - ishchi kuchining bir hududdan boshqasiga, jumladan davlatlararo ko'chib ishlashi jarayoni bo'lib, bugungi global iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismidir. Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda xalqaro migrantlar soni qariyb 184 million kishini tashkil etadi. Xususan, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun mehnat migratsiyasi katta ahamiyatga ega: 2023 yilda past va o'rta daromadli mamlakatlarga yo'naltirilgan remittanslar hajmi 656 milliard AQSh dollariga yetib, xorijiy investitsiyalar va rasmiy yordamdan yuqori bo'ldi. Ushbu jarayon migrantlar yuborayotgan mablag'lar orqali ko'plab mamlakatlarda qashshoqlikni kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Mehnat migratsiyasi jarayonlarini izohlovchi bir qator nazariyalar mavjud bo'lib, ular orasida "push-pull" (itaruvchi va qabul qiluvchi) omillar konsepsiyasi muhim o'rin tutadi. Past ish haqi va ish o'rinlari yetishmasligi kabi omillar itaruvchi sabablar bo'lsa, rivojlangan mamlakatlardagi yuqori daromad va keng iqtisodiy imkoniyatlar qabul qiluvchi omillar sifatida migratsiyani rag'batlantiradi. Demografik tafovutlar ham muhim ahamiyatga ega: rivojlanayotgan mamlakatlarda mehnatga layoqatli aholi soni oshib borayotgan bir paytda, rivojlangan davlatlarda aholi qarimoqda. Bundan tashqari, ijtimoiy-siyosiy sharoitlar, jumladan mojarolar, iqlim o'zgarishi va diaspora tarmoqlari migratsiya oqimlariga ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, ishchi kuchi ortiqchaligi va iqtisodiy imkoniyatlarning cheklangani sababli O'zbekiston uchun mehnat migratsiyasi masalasi alohida dolzarblik kasb etadi.

BMT tizimidagi ixtisoslashgan moliyaviy institutlardan biri - IFAD ma'lumotlariga ko'ra, migrantlar tomonidan yuboriladigan pul o'tkazmalari O'zbekiston iqtisodiyotida muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda remittanslar yalpi ichki mahsulotning 15–20 foizini tashkil etib, O'zbekistonni ushbu ko'rsatkich bo'yicha dunyoning yetakchi o'nta mamlakati qatoriga olib chiqdi [2]. Shu bois mehnat migratsiyasini chuqur o'rganish, uning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari va boshqaruv mexanizmlarini tahlil etish dolzarbdir. Mazkur maqolada mehnat migratsiyasining nazariy asoslari va O'zbekistondagi holati empirik ma'lumotlar asosida tahlil qilinib, migratsiya oqimlarini samarali boshqarish hamda ularni iqtisodiy taraqqiyotga yo'naltirish muammolari yoritiladi.

Uslubiyot

Maqolada ilmiy-tadqiqot uslubiyoti sifatida statistik ma'lumotlar tahlili va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. Avvalo, mehnat migratsiyasining konseptual mazmuni va nazariy yondashuvlari ilmiy adabiyotlar sharhi asosida yoritildi. Empirik tahlil uchun Jahon banki, XMT (ILO), XMT (IOM) kabi xalqaro tashkilotlar hamda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi, Davlat statistika qo'mitasining rasmiy ma'lumotlari jamlandi. Ushbu manbalar asosida O'zbekistondan tashqi mehnat migratsiyasi oqimlarining hajmi, geografiyasi, dinamikasi va tarkibiy xususiyatlari tahlil qilindi.

Tadqiqotda migrantlar soni, ularning yosh va jinsiy tarkibi hamda remittanslar hajmi kabi asosiy statistik ko'rsatkichlar tahlil qilinib, ularning yillar bo'yicha dinamikasi o'rganildi. Qiyosiy tahlil orqali O'zbekiston ko'rsatkichlari mintaqaviy va global tendensiyalar bilan solishtirildi.

Maqolada keltirilgan barcha raqam va faktlar ishonchli manbalarga tayangan bo'lib, ularning ro'yxati maqola oxirida APA uslubida berilgan. Statistik ma'lumotlar grafik va jadvallar orqali vizual tarzda ifodalandi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida kuzatuvchi-analitik yondashuv qo'llanilib, mavjud holatni tavsiflash va tahlil qilishga asosiy e'tibor qaratildi.

Natijalar

Migratsiya oqimlari hajmi va yo'nalishlari: Mustaqillik yillarida O'zbekiston aholisining muayyan qismi xorijga mehnat migratsiyasiga jalb etildi. Baholashlarga ko'ra, 2000-yillar boshida har yili 3–4 million nafar fuqaro xorijda ishlagan bo'lsa, so'nggi yillarda bu ko'rsatkich 2–3 million atrofida barqarorlashdi. 2023-yil yakuniga kelib, rasmiy ro'yxatdan o'tgan mehnat migrantlari soni qariyb 2 million nafarni tashkil etdi [3]. Bu raqamlar mehnat migratsiyasi oqimlarining sezilarli ekanini va vaqt o'tishi bilan ularning ma'lum darajada qisqarganini yoki tartibga solinganini ko'rsatadi. Migratsiya jarayoni asosan mavsumiy xususiyatga ega bo'lib, qurilish va qishloq xo'jaligi mavsumlarida xorijga ketuvchilar soni ortadi, ishlar yakunlangach esa migrantlarning bir qismi vatanga qaytadi.

Asosiy mamlakatlar va yo'nalishlar: O'zbekistonlik mehnat migrantlarining asosiy qismi sobiq SSSR hududidagi davlatlarga, avvalo Rossiya Federatsiyasiga yo'naltirilgan bo'lib, 2023 yil oxirida xorijda ishlayotgan migrantlarning qariyb 60 foizi (taxminan 1,2 million kishi) aynan Rossiyaga to'g'ri keldi. Shuningdek, Qozog'iston (10% atrofida), Turkiya (6%) va Janubiy Koreya (3%) muhim yo'nalishlar sanaladi, qolgan migrantlarning qariyb beshdan biri esa boshqa mamlakatlarda faoliyat yuritmoqda. Rossiya hanuz asosiy manzil bo'lib qolayotgan bo'lsa-da, migratsiya yo'nalishlari bosqichma-bosqich diversifikatsiyalanmoqda. Jumladan, Yevropa davlatlariga ketayotgan o'zbekistonliklar soni sezilarli oshib, 2023 yilda ularning soni 30 mingdan ortdi. Bu holat an'anaviy yo'nalishlar bilan bir qatorda yangi migratsiya makonlari shakllanayotganini ko'rsatadi.

Remittanslar hajmi: Mehnat migrantlari yuboradigan pul o'tkazmalari O'zbekiston iqtisodiyoti uchun muhim moliyaviy manba hisoblanadi. So'nggi yillarda remittanslar hajmi keskin oshib, 2022-yilda 16,9 mlrd AQSh dollariga yetdi, bu YaIMning qariyb 21 foizini tashkil etdi [4]. 2023-yilda ko'rsatkich biroz pasayib, 16,1 mlrd dollar (YaIMning 17,7 foizi)ni tashkil qilgan bo'lsa-da, 2024-yilda yana o'sish qayd etilib, Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, remittanslar hajmi 14,8 mlrd dollarga yetdi. Taqqoslash uchun, 2010-yillarda bu ko'rsatkich yiliga 5–8 mlrd dollar atrofida bo'lgan. Remittanslarning bunday sezilarli o'sishi O'zbekiston iqtisodiyotida mehnat migratsiyasining muhim rolini yaqqol namoyon etadi.

Pul o'tkazmalarining geografik tarkibida Rossiya yetakchi o'rinni egallaydi. 2024-yilda O'zbekiston qabul qilgan remittanslarning 77 foizdan ortig'i Rossiyadan yuborilgan bo'lib, ularning hajmi taxminan 11,5 mlrd AQSh dollarini tashkil etdi [5]. Keyingi manbalar qatorida Qozog'iston, AQSh, Janubiy Koreya va Turkiya turadi. Ushbu ko'rsatkichlar O'zbekiston iqtisodiy barqarorligining muhim qismi Rossiya bozorida mehnat qilayotgan migrantlar faoliyatiga bog'liqligini yaqqol namoyon etadi.

Migrantsiyadagi demografik tarkib: O'zbekistonlik mehnat migrantlarining ijtimoiy-demografik tarkibida erkaklar ustunlik qiladi. Turli baholashlarga ko'ra, xorijga ishlash uchun ketayotganlar orasida ayollar ulushi 15–20 foizdan oshmaydi, ya'ni migrantlarning qariyb 80 foizi erkaklardan iborat [6]. Bu holat asosan mehnat migratsiyasida talab yuqori bo'lgan qurilish, sanoat va qishloq xo'jaligi kabi jismoniy mehnatga yo'naltirilgan sohalarda erkaklar ko'pchilikni tashkil etishi hamda ayollar migratsiyasini cheklovchi ijtimoiy omillar bilan izohlanadi. Shu bilan birga, so'nggi yillarda ayrim yo'nalishlarda, xususan xizmat ko'rsatish sohasida, ayol migrantlar sonining oshishi kuzatilmoqda.

Yosh tarkibi bo'yicha mehnat migrantlarining asosiy qismini yosh va o'rta yoshdagi fuqarolar tashkil etadi. Tadqiqotlarga ko'ra, xorijda ishlayotgan o'zbekistonliklar orasida 25–34 yosh toifasi eng katta ulushga ega, 15–24 yoshdagilar ham sezilarli o'rin tutadi. Aksincha, 50 yoshdan oshgan migrantlar ulushi nisbatan past. Demak, mehnat migratsiyasi asosan iqtisodiy jihatdan faol yosh guruhlariga xos bo'lib, yoshlarning yuqori harakatchanligi va xorijda ishlashga moyilligi bilan izohlanadi.

Migrantlarning ma'lumot darajasi muhim tahlil ko'rsatkichidir. O'zbekiston parlamenti ma'lumotlariga ko'ra, xorijda ishlayotgan mehnat migrantlarining aksariyati oliy ma'lumotga ega emas: ularning 72 foizi kollej yoki universitet diplomiga ega bo'lmagan, 43 foizi faqat o'rta ma'lumotli, 29 foizi esa o'rta ta'limni ham to'liq tugatmagan. Atigi 28 foizga yaqin migrantlar kasb-hunar yoki oliy ta'limga ega. Bu holat mehnat migratsiyasi asosan malaka va ta'lim darajasi nisbatan past bo'lgan qatlamlar uchun daromad manbai ekanini ko'rsatadi. Shu bilan birga, Janubiy Koreya, Yaponiya va Polsha kabi mamlakatlarga muhandislik, texnika hamda IT sohalarida malakali yoshlarning chiqib borishi ham kuzatilmoqda. Umuman olganda, o'zbekistonlik mehnat migrantlarining katta qismi oddiy qo'l mehnati talab etiladigan ishlarda band bo'lib, yuqori malakali mutaxassislar ulushi nisbatan pastligicha qolmoqda.

Tahlil va munozara

Yuqoridagi natijalar O'zbekiston uchun mehnat migratsiyasi qanchalik katta ahamiyatga ega ekanini tasdiqlaydi. Endi ushbu jarayonning mamlakat siyosati va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'sirini tahlil qilamiz.

Migratsiya siyosatidagi o'zgarishlar: So'nggi o'n yillikda O'zbekistonda mehnat migratsiyasiga rasmiy munosabat tubdan o'zgardi. Avval migratsiyaga salbiy qarash ustun bo'lib, u hatto "sharmandalik" sifatida talqin etilgan bo'lsa, 2016 yildan boshlab yangi hukumat mehnat migratsiyasini mehnat bozoridagi muammolarni yumshatish vositasi sifatida tan oldi. Prezident Shavkat Mirziyoyev davrida fuqarolarning xorijda ishlashi me'yoriy holat sifatida qabul qilinib, ularni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan siyosat shakllana boshladi.

2018 yilda Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi huzurida Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi tashkil etilib, uning zimmasiga xorijda ishlayotgan fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ishga joylashishda ko'maklashish hamda qaytgan migrantlarni reintegratsiya qilish vazifalari yuklatildi. 2020 yilda esa xavfsiz, tartibli va qonuniy mehnat migratsiyasini ta'minlashga qaratilgan Prezident farmoni qabul qilinib, migrantlar uchun yo'l xarajatlari va hujjatlarni rasmiylashtirishda imtiyozlar, jumladan ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar uchun imtiyozli kreditlar joriy etildi. Shuningdek, xorijdagi vatandoshlar huquqlarini himoya qilish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga alohida e'tibor qaratildi.

Hukumat tashkillashtirilgan mehnat migratsiyasini rivojlantirishga ustuvor ahamiyat bermoqda. So'nggi yillarda O'zbekiston 28 ta davlat bilan mehnat migrantlarini rasmiy yollash bo'yicha ikki va ko'p tomonlama kelishuvlar imzoladi. Rossiya, Qozog'iston, Janubiy Koreya, Yaponiya, Turkiya, Birlashgan Qirollik va Qatar bilan alohida dasturlar yo'lga qo'yildi, 300 ga yaqin xorijiy ish beruvchi bilan hamkorlik o'rnatildi. Natijada rasmiy kanallar orqali xorijga ishlashga ketayotganlar ulushi 0,15 foizdan 2022 yilga kelib 8–9 foizgacha oshdi. 2021–2023 yillarda Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi orqali 70 mingdan ortiq fuqaro rivojlangan davlatlarga ishga yuborildi.

Muhim yo'nalishlardan biri migrantlarni axborot va ko'nikmalar bilan ta'minlashdir. Shu maqsadda "Xorijda ish" onlayn platformasi ishga tushirilib, unda 50 mingdan ortiq xorijiy vakansiyalar joylashtirilgan va foydalanuvchilar soni 2 milliondan oshgan. Platforma orqali Germaniya, Polsha, Yaponiya, Koreya va Rossiya kabi davlatlardagi ishlarga ariza topshirish mumkin. Shuningdek, xorijga chiqish niyatidagi fuqarolar uchun xorijiy tillar bo'yicha 3 oylik arzon intensiv kurslar hamda bepul yoki subsidiyalik kasb-hunar o'rgatish dasturlari yo'lga qo'yilgan. Ushbu chora-tadbirlar migrantlarning malakasini oshirish va ularning xorij mehnat bozorida raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Hukumat diaspora va mehnat migrantlarini qo'llab-quvvatlashga ham alohida e'tibor qaratmoqda. Xorijdagi elchixona va konsulliklar huzurida mehnat migratsiyasi bo'yicha maslahatchi-attaché lavozimlari joriy etilib, 2024 yilda Birlashgan Qirollik, BAA, Germaniya, Polsha, Yaponiya kabi davlatlarda qo'shimcha vakillar ajratildi. Ular migrantlarga huquqiy maslahat berish, muammolarni hal etishda ko'maklashish va ish imkoniyatlarini izlash bilan shug'ullanadi. Shu bilan birga, qaytib kelgan migrantlarni ichki mehnat bozoriga moslashtirish choralari kuchaytirildi: 2024 yil iyundan 2026 yil yanvargacha xorijdan qaytgan migrantni ishga olgan ish beruvchilarga har bir xodim uchun oyiga 500 ming so'm subsidiya to'lash mexanizmi

joriy etildi [3]. Ushbu tashabbuslar migrantlarning qayta moslashuvini yengillashtirishga xizmat qilmoqda.

Yuqoridagi siyosiy chora-tadbirlar natijasida mehnat migratsiyasini tartibga solish darajasi sezilarli oshdi. Tashkillashtirilgan migratsiya kanallarining kengayishi migrantlarning huquqiy himoyasini kuchaytirib, rasmiy shartnomalar asosida xorijga ketgan fuqarolarga norasmiy yo'llar bilan ketganlarga nisbatan yaxshiroq mehnat sharoitlari va ijtimoiy kafolatlar yaratdi. Jumladan, rasmiy dasturlar orqali Janubiy Koreyaga ishga borgan yoshlar mehnat va yashash sharoitlari hamda huquqiy muhofaza jihatidan ijobiy tajriba orttirayotgani qayd etilmoqda. Bu holat mehnat migrantlari manfaatlariga mos kelishini ko'rsatadi.

Mehnat migratsiyasida erishilgan yutuqlarga qaramay, qator muammolar saqlanib qolmoqda. Eng asosiy xavf — migratsiya oqimlarining bir davlatga, xususan Rossiyaga haddan ziyod bog'liqligidir. Migrantlarning aksariyati aynan shu mamlakatda band bo'lgani sababli, Rossiyadagi siyosiy-iqtisodiy o'zgarishlar O'zbekiston iqtisodiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Jumladan, 2023 yilda rublning qadrsizlanishi natijasida pul o'tkazmalari qiymati 39 foizga kamayib, YaIMning 7–8 foiziga teng yo'qotish yuzaga keldi. Shuningdek, Rossiyada chet ellik migrantlar faoliyatiga qo'yilayotgan yangi cheklovlar bandlik imkoniyatlarini qisqartirishi mumkin [5]. Shu bois, migratsiya yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish va bitta davlatga qaramlikni kamaytirish O'zbekiston uchun dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Mehnat migrantlarining ijtimoiy himoyasi hanuz dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Norasmiy yoki noqonuniy ishlayotgan migrantlar ko'pincha mehnat huquqlarining buzilishi, maoshlarning kechikishi yoki to'lanmasligi hamda og'ir mehnat sharoitlariga duch keladi. Ayrim mamlakatlarda, xususan Rossiya va Qozog'istonda Markaziy Osiyo migrantlariga nisbatan salbiy munosabat va ksenofobiya holatlari ham kuzatilmoqda. Hujjatlarni rasmiylashtirishdagi murakkabliklar va migratsiya qonunchiligidagi tez-tez o'zgarishlar ham migrantlar uchun jiddiy qiyinchilik tug'diradi. Shuningdek, mehnat migratsiyasining ijtimoiy oqibatlari muhim ahamiyatga ega. Ota yoki onaning uzoq muddat xorijda bo'lishi oilaviy ajralishlar, farzandlar tarbiyasida uzilishlar va ma'naviy bosimlarga olib kelmoqda. Natijada "migrantlar avlodi" deb ataluvchi, ota-onasiz yoki qarindoshlari tarbiyasida ulg'ayayotgan yoshlar guruhi shakllanmoqda. Ushbu muammolarni yumshatish uchun hukumat va fuqarolik jamiyati tomonidan maxsus ijtimoiy va psixologik qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqish zarur.

Yana bir muhim xavf — mehnat migratsiyasining ayrim sohalarda "miyalar oqishi"ga olib kelish ehtimolidir. Hozircha migrantlarning aksariyati past malakali ishlar bilan band bo'lsa-da, malakali muhandislar, shifokorlar va o'qituvchilarning xorijga chiqib, doimiy qolib ketishi kelajakda ayrim tarmoqlarda kadrlar tanqisligini yuzaga keltirishi mumkin. Bu jarayon hozircha keng ko'lamli tus olmagan bo'lsa-da, Janubiy Koreya, AQSh va Yevropa mamlakatlariga iqtidorli yoshlarning ketishi tendensiyasi mavjud. Shu bois migratsiyani iqtisodiy rivojlanishga xizmat qildirish bilan birga, milliy intellektual salohiyatning keskin kamayib ketishiga yo'l qo'ymaslik muhim vazifa hisoblanadi.

Yuqoridagi tahlillar mehnat migratsiyasining O'zbekiston uchun murakkab va ko'p qirrali jarayon ekanini ko'rsatadi. U bandlikni yengillashtirish va remittanslar orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shish kabi ijobiy jihatlarga ega bo'lsa-da, salbiy oqibatlari va xatarlarini ham samarali boshqarishni talab etadi. Shu sababli davlat migratsiya siyosatini takomillashtirishga intilib, muammolarga tizimli yechimlar izlamoqda. Xususan, migratsiyaga bog'liq iqtisodiy qaramlikni kamaytirish uchun mamlakat ichida yangi ish o'rinlari yaratish va xorijiy investitsiyalarni jalb etish orqali fuqarolarning o'z yurtida bandligini kengaytirish strategik vazifa bo'lib qolmoqda.

Xulosa va takliflar

O'tgan asr oxiri va yangi asr boshidan buyon O'zbekiston mehnat bozorida migratsiya jarayonlari muhim o'rin egallab kelmoqda. Tadqiqotda mehnat migratsiyasining nazariy asoslari hamda O'zbekistondagi amaliy holati tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, mehnat migratsiyasi O'zbekiston uchun "ikki qirrali qilich" bo'lib xizmat qilmoqda: bir tomondan, ortiqcha ishchi kuchi bandligini ta'minlab, ishsizlik bosimini kamaytiradi va milliardlab dollarlik valyuta tushumlari orqali iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlaydi; boshqa tomondan esa, u noto'g'ri

boshqarilganda yoki haddan tashqari qaramlik yuzaga kelganda ijtimoiy va iqtisodiy xavf-xatarlarni kuchaytirishi mumkin.

Maqolada keltirilgan tahlil asosida O'zbekiston uchun quyidagi ilmiy, amaliy va siyosiy takliflar shakllantirildi:

Ilmiy-tadqiqot tavsiyalari: Mehnat migratsiyasining uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini chuqur o'rganish zarur. Ayniqsa, uning oilalar, farzandlar tarbiyasi, mahalliy mehnat bozori va demografik jarayonlarga ta'sirini qamrab olgan kompleks tadqiqotlar olib borilishi lozim. Akademik doiralar migratsiya siyosati samaradorligini baholab, migrantlar huquqlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro tajriba asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqishlari kerak.

Amaliy chora-tadbirlar: Migrantlarni xorijga jo'nab ketishdan oldin tayyorlash tizimini kengaytirish zarur. Bunda xorijiy tillar va kasbiy ko'nikmalar bo'yicha kurslarni, ayniqsa qishloq hududlarda, ko'paytirish hamda boriladigan mamlakat qonun-qoidalarini yuzasidan huquqiy maslahat berish muhim. Shuningdek, migrantlar oilalarini qo'llab-quvvatlash, ota-onasi xorijda bo'lgan bolalar uchun psixologik yordamni yo'lga qo'yish lozim. Remittanslardan samarali foydalanishni rag'batlantirib, ularni kichik biznes va uy-joy qurilishiga yo'naltirish, qaytib kelgan migrantlarni esa malakasini tasdiqlash, qayta o'qitish va imtiyozli kreditlar orqali mahalliy iqtisodiyotga jalb etish tavsiya etiladi.

Siyosiy va institutsional takliflar: Mehnat migratsiyasi sohasida xalqaro hamkorlikni kuchaytirish zarur. Jumladan, migrantlar huquqlarini himoya qiluvchi xalqaro konvensiyalarni ratifikatsiya qilish, ikki tomonlama bitimlarning amaliy ijrosini monitoring qilish muhim. Qabul qiluvchi yirik davlatlar bilan ijtimoiy sug'urta va pensiya masalalarida o'zaro tan olish mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiq. Shu bilan birga, ichki siyosatda migratsiyani keltirib chiqarayotgan omillarni kamaytirish - yangi ish o'rinlari yaratish va hududiy iqtisodiy rivojlanishni kuchaytirish - ustuvor bo'lishi lozim. Migratsiya boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish, ma'lumotlar bazasini takomillashtirish va migrantlarga "yagona darcha" tamoyili asosida xizmat ko'rsatish ham muhim institutsional vazifalar sirasiga kiradi.

Yuqorida keltirilgan taklif va tavsiyalar mehnat migratsiyasini tartibga solish hamda uning salbiy oqibatlarini yumshatishga xizmat qilishi mumkin. Migratsiya jarayonini to'liq to'xtatish qiyin bo'lsa-da, uni samarali boshqarish orqali mamlakat rivojlanishiga yo'naltirish mumkin. O'zbekiston sharoitida xorijda vaqtincha ishlagan fuqarolarning tajribasi va jamg'armalarini ichki iqtisodiyotga jalb etib, ularni inson kapitaliga aylantirish eng maqbul yo'l hisoblanadi. Migratsiya siyosatini xalqaro standartlarga mos ravishda takomillashtirish esa mehnat migratsiyasidan olinadigan foydani oshirib, mavjud xatarlarni kamaytirishga imkon beradi.

Adabiyotlar

1. Доклад о мировом развитии. Основные положения мигранты, беженцы и общества. Группа всемирного банка. авторский коллектив ДМР-2023. <https://www.worldbank.org/en/topic/migration/overview>
2. REMIT PRIME Platform for Remittances, Investments and Migrants' Entrepreneurship CENTRAL ASIA <https://www.pragueprocess.eu/en/countries/924-uzbekistan>
3. N. Saida. How Are Patterns of Labor Migration From Uzbekistan Changing? <https://thediplomat.com/2024/04/how-are-patterns-of-labor-migration-from-uzbekistan-changing/>
4. Jahon banki: O'zbekistonga pul o'tkazmalari hajmi 20 foizdan ortiq oshdi. <https://kun.uz/en/news/2023/06/17/wb-volume-of-remittances-to-uzbekistan-has-increased-by-more-than-20>
5. Jalolova, S. Uzbekistan Receives \$14.8 Billion in Remittances in 2024. The Times of Central Asia 21-январ 2025. <https://timesca.com/uzbekistan-receives-14-8-billion-in-remittances-in-2024/>
6. © The Editor(s) (if applicable) and The Author(s) 2022 R. Urinboyev and S. Eraliev, The Political Economy of Non-Western Migration Regimes, International Political Economy Series, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-99256-9>

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE» JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Maqolani tayorlashda qo'yiladigan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida minimal 6 sahifadan iborat bo'lib, Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan holda bo'lishi shart.
2. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
3. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni, e-mail va telefon raqami, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
4. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida 60 so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
5. Keyingi qatordan 7-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
6. Keyingi qatordan asosiy matn boshlanadi va maqola 4 qismdan iborat bo'ladi: Mavzuning dolzarbligi. Metodlar va o'rganilganlik darajasi. Tadqiqot natijalari. Xulosa.
7. Maqolalar ilmiy ahamiyatga ega bo'lib, ulardagi fakt va fikrlar asoslangan hamda mustaqil ma'no kasb etishi lozim, plagiat holati taqiqlanadi. Muallif foydalanilgan adabiyotlarni aniq ko'rsatishi, olingan iqtiboslarning aniq manbalarini keltirishi lozim.
8. Web of science hamda Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.
9. Iqtiboslar matn ichida [1, 25] beriladi. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статьи должны содержать 6 страниц, в формате Times New Roman на Microsoft Word, 12 кегль, 1 см, со всех сторон 2 см.
2. Начала абзаца - 1,25 см, формировать строки по ширине, перенос слов в другой ряд должен быть в автоматическом порядке.
3. В первой строке от правой стороны Ф.И.О. автора, во второй строке место работы, должность, ученая степень и ученое звание, e-mail и номер телефона, в третьей строке по центру страницы прописными буквами жирным шрифтом название статьи. Эта информация должна быть предоставлена на узбекском, английском и русском языках.
4. В следующей строке аннотация из 60 слов на трех языках: узбекский, английский и русский.
5. Со следующей строки ключевые слова 7-10.
6. Далее начинается основной текст. новой текст начинается со следующей строки, и статья состоит из 4 частей: актуальность темы, методы и уровень исследования, результаты исследования, заключение.
7. Статьи должны иметь научное значение, факты и идеи должны быть обоснованными и избежать плагиатства. Автор должен точно указать использованную литературу и ссылку на источники, при помощи которых он выразил свое мнение.
8. Сноски или ссылки должен быть взяты из Web of science, а также системы журналов Scopus.
9. Цитирование приводится в тексте [1, 25] Полный список литературы должен быть указан после основного текста, а алфавитном порядке.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles should be at least 6 pages, in Times New Roman, 12 pt., 1 inter.
2. The line head should be 1,25 cm, line spacing, and the words should be automatically moved.
3. The author's full name should be on the first line from the right; the author's place of work, position, academic degree, and academic rank, email address, and phone number should be on the second line; the article title should be centered in bold, capital letters, on the third line. This information should be provided in Uzbek, English, and Russian.
4. An annotation of 60 words in the next line in three languages.
5. Key words from the next row in three languages 7-10.
6. The next line begins with the main text. The main text begins on the next line, and the article consists of four parts: the relevance of the topic, the methods and level of research, the results, and the conclusion.
7. Articles must be of scientific importance and facts and opinions in the article should be well-grounded and have an independent meaning, and they must be free of plagiarism. The author must clearly demonstrate the literature used in his or her opinion, and provide the exact sources of the extracts.
8. Quotes should be from "Web of science" and "Scopus" journals.
9. A complete list of publications should be followed in alphabetical order after the main text. Seals and references should be in the main text [1, 25].